

บทที่ 3

กฎหมายไทยและกฎหมายญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททางการแพทย์

ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงกฎหมายของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และแนวทางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์ตามหลักกฎหมายของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น เพื่อที่จะใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์แนวทางการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการแพทย์และใช้เป็นข้อเสนอแนะต่อไป

3.1 กฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อเกิดปัญหาข้อพิพาททางการแพทย์ สืบเนื่องมาจากการเข้าใช้บริการทางการแพทย์ซึ่งเป็นผลกระทบต่อร่างกายของผู้ที่เข้ารับการรักษา ซึ่งหากเป็นการกระทำความผิดตามบทบัญญัติในกฎหมายใดกฎหมายหนึ่งแล้ว แพทย์หรือผู้ให้บริการทางการแพทย์ก็就会有ความรับผิดชอบไม่ว่าจะเป็นทางแพ่ง ทางอาญา และความผิดตามหลักการประกอบวิชาชีพ ถึงผู้เขียนจะ กล่าวถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศไทย ดังนี้

3.1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการกำหนดสิทธิเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้มีสิทธิในการเข้าถึงการบริการทางการแพทย์ กล่าวคือในมาตรา 47 ได้กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ รวมถึงบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ และยังได้กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึงส่งเสริมสร้างให้ประชาชนมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค และส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาภูมิปัญญาด้านแพทย์แผนไทยให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งการที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลทุกคนได้เข้าถึงการบริการสาธารณสุขของรัฐ โดยง่าย เมื่อมีการใช้บริการจากประชาชนที่สามารถเข้าถึงระบบสาธารณสุขได้โดยง่ายแล้วการที่มีข้อพิพาทจากใช้บริการย่อมเป็นผลที่ตามมา และเมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นซึ่งในกรณีดังกล่าวเป็นข้อพิพาททางการแพทย์ ซึ่งในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้น หากข้อพิพาทไม่สามารถยุติลงได้ด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย

หนทางในการยุติข้อพิพาทจึงตกไปสู่กระบวนการของศาล เป็นผลทำให้มีจำนวนคดีความเข้าสู่ระบบศาลเป็นจำนวนมาก และเมื่อศาลมีภาระงานคดีที่มากเกินไปอาจทำให้ส่งผลต่อกระบวนการยุติธรรม เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ล่าช้า ส่งผลให้ประชาชนอาจเกิดความไม่เชื่อมั่นในระศาล อีกทั้งการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นศาลนั้น ใช้เวลานาน และมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง และการที่มีคดีเข้าสู่ระบบศาลเป็นจำนวนมากเป็นเหตุส่งให้ประเทศไทยประสบกับปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ

เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายที่มากเกินไปจนมีการกำหนดโทษทางอาญาที่มากเกิดพอดี รัฐจึงมีแนวทางในการแก้ไขคือการกำหนดมาตรา 77 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 กำหนดว่า รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ หรือที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงชีวิต หรือการประกอบอาชีพโดยไม่ชักช้าเพื่อไม่ให้เป็นภาระแก่ประชาชน และดำเนินการให้ประชาชนเข้าถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ ได้โดยสะดวกและสามารถเข้าใจกฎหมายได้ง่ายเพื่อปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจากหลักการของมาตรา 77 โดยเฉพาะส่วนที่กำหนดให้กฎหมายอาญาต้องมีเฉพาะที่จำเป็น และต้องมีเฉพาะที่ร้ายแรง ซึ่งในปัจจุบันมีกฎหมายจำนวนมากที่กำหนดโทษทางอาญา และบุคคลทั่วไปมักจะใช้มาตรการทางอาญาเป็นเครื่องมือในการระงับข้อพิพาท เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายที่น้อยกว่าการฟ้องร้องในคดีแพ่ง ประกอบกับมาตรการทางอาญาสามารถบังคับหรือยับยั้งไม่ให้เกิดการฝ่าฝืนกฎหมายที่ชัดเจนมากกว่ามาตรการอื่นๆ แต่เมื่อมองในมุมมองของรัฐกลับพบว่าการดำเนินการที่เกี่ยวกับการบังคับโทษทางอาญาโดยภาครัฐนั้น มีต้นทุนในการดำเนินการที่สูงมาก นอกจากนี้การใช้โทษทางอาญาที่ไม่เหมาะสมยังทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น นักโทษล้นคุก ส่งผลให้การฟื้นฟูพฤติกรรมของนักโทษไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หรือมีผลทำให้บุคคลที่ถูกลงโทษมีประวัติอาชญากรติดตัวโดยไม่จำเป็น อีกทั้ง หมวด 16 การปฏิรูปประเทศ ตามมาตรา 258 ก. ด้านกฎหมาย และ ง. ด้านกระบวนการยุติธรรม ยังกำหนดให้การปฏิรูปประเทศต้องดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย กล่าวคือด้านกฎหมาย ให้มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับต่างๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัว โดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น เพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งจะเห็นได้ว่าจากบทบัญญัตินี้รัฐควรต้องมีการปรับปรุงกฎหมายให้มีเท่าที่จำเป็น เพื่อทำให้เกิดความคล่องตัวและไม่เป็นภาระแก่ประชาชน และในด้านกระบวนการยุติธรรม ให้มีการกำหนดระยะเวลา

ดำเนินงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมที่ชัดเจนเพื่อให้ประชาชนได้รับความยุติธรรม โดยไม่ล่าช้า และมีกลไกช่วยเหลือประชาชนผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้ รวมทั้งการสร้างกลไกเพื่อให้มีการบังคับการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและความไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งการปฏิรูปในด้านกระบวนการยุติธรรมมีเจตารมณ์เพื่อให้รัฐช่วยเหลือประชาชนให้ได้รับความยุติธรรมโดยเร็ว และหากประชาชนขาดแคลนทุนทรัพย์ก็ให้รัฐจัดให้มีกลไกในการช่วยเหลือประชาชนเพื่อเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้

จากบทบัญญัติดังกล่าว ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะเห็นได้ว่ารัฐมุ่งเน้นที่จะมีการแก้ไขปัญหากฎหมายอาญาเพื่อ เนื่องจากได้มีการกำหนดให้ รัฐพึงจัดให้มีกฎหมายเพียงพอเท่าที่จำเป็น และยกเลิกหรือปรับปรุงกฎหมายที่หมดความจำเป็นหรือไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ และยังช่วยเหลือส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้าถึงกระบวนการยุติธรรมโดยไม่ล่าช้า ไม่สร้างภาระให้แก่ประชาชน ดังนั้น หากรัฐดำเนินการตามกระบวนการกลไกของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่กล่าวมาข้างต้นได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ จะเป็นการแก้ไขปัญหากฎหมายอาญาเพื่อได้

3.1.2 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้มีการกล่าวถึง เรื่องของการไต่ถามถ้อยคำของพยาน ไว้ในมาตรา 19¹ มาตรา 20² และมาตรา 20 ทวิ³ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์และ

¹ มาตรา 19 บัญญัติว่า ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้นๆ จะไม่มีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ตาม อนึ่ง ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเอง อาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง

² มาตรา 20 บัญญัติว่า ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้สามีนอำนาจที่จะไต่ถามถ้อยคำให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น

³ มาตรา 20 ทวิ บัญญัติว่า เพื่อประโยชน์ในการไต่ถามถ้อยคำ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการรับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยจะให้มีทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการไต่ถามถ้อยคำให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการไต่ถามถ้อยคำของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอมรวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา โดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

ความมุ่งมั่นสูงที่จะให้คู่ความนั้นได้เจรจาประนีประนอมหรือละงับข้อพิพาทคดีกันก่อนที่ศาลจะพิจารณาสืบพยาน ศาลตัดสินให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้หรือชนะคดี ซึ่งไม่ว่าจะเป็นศาลหรือคู่ความฝ่ายใดก็ได้ทำการร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยเกิดขึ้น โดยศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอม เพื่อให้คู่ความได้ไกล่เกลี่ยและประนีประนอมและระงับข้อพิพาทกันไม่ว่าคดีจะพิจารณาคำเนิการไปแล้วเพียงใดหรือแม้กระทั่งคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคำเนิการในศาลชั้นต้น หรือชั้นศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาก็ตาม หลักกฎหมายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนี้จึงเป็นการวางหลักเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความได้มีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทกัน ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานและไม่ได้มีการกำหนดถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งไว้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นการวางหลักโดยรวม

3.1.3 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นี้มีเหตุผลเนื่องมาจากปัจจุบันข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญามีเป็นจำนวนมาก ซึ่ง ภาครัฐ ได้สังเกตเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเป็นทางเลือกหนึ่งเพื่อใช้ในการลดปริมาณคดีและภาระงานจากศาล โดยนำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานภาครัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติปัญหาหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญทำให้ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลนั้นลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข โดยเนื้อหาสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการกำหนดนิยามศัพท์ไว้ในมาตรา 3⁴ และยัง

⁴ ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสาม เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้
มาตรา 3 บัญญัติว่า ในพระราชบัญญัตินี้

“การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันแล้วงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี

“ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

“ข้อตกลงระงับข้อพิพาท” หมายความว่า ข้อตกลงที่คู่กรณีตกลงให้มีผลผูกพัน โดยชอบด้วยกฎหมายเพื่อระงับข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องใดๆ ที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ และให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิหน้าที่ หรือความรับผิดชอบเพียงเท่าที่กำหนดไว้ในข้อตกลงนั้น

“หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า หน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ได้กำหนดผู้ใกล้ชิดไว้ว่าต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามอย่างไร ในพระราชบัญญัตินี้ ยังได้กำหนดถึงกระบวนการการใกล้ชิดข้อพิพาททางแพ่ง การใกล้ชิดข้อพิพาททางอาญา และการใกล้ชิดข้อพิพาทภาคประชาชนไว้ โดยผู้เขียนจะแบ่งหัวข้อตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ดังนี้

1) ในหมวด 1 แห่งพระราชบัญญัติการใกล้ชิดข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นั้น เป็นหมวดที่วางหลักเกณฑ์ถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ใกล้ชิดไว้ อีกทั้งยังรวมถึงการที่บุคคลจะขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดด้วย ซึ่งในมาตรา 9⁵ ได้วางหลักการในการที่บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดนั้นจะต้องทำการยื่นคำขอต่อนายทะเบียน ซึ่งนายทะเบียนนั้น มีอำนาจในการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดและบุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใกล้ชิด นั้นจะต้องให้ความยินยอมในการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดด้วย และตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังได้วางหลักถึงวิธีการในการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิด รวมถึงการถอดถอนไว้ด้วย ผู้ที่จะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดนั้นจะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10⁶ โดยผู้ใกล้ชิดมีอำนาจและหน้าที่ในการกำหนดแนวทางและจัด

“หน่วยงานของรัฐ” หมายความว่า ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด หรือหน่วยงานอื่นของรัฐตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดไว้ในกฎกระทรวง

“นายทะเบียน” หมายความว่า หัวหน้าหน่วยงานของรัฐซึ่งดำเนินการใกล้ชิดข้อพิพาท

⁵ มาตรา 9 บัญญัติว่า บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียน

ให้นายทะเบียนมีอำนาจสรรหาบุคคลซึ่งมีความเหมาะสมที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดได้ด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น

การยื่นคำขอขึ้นทะเบียน การออกหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียน การต่ออายุหนังสือรับรอง การขึ้นทะเบียน การออกใบแทนหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียน การแจ้งรายการในการยื่นคำขอขึ้นทะเบียน และแบบบัตรประจำตัวผู้ใกล้ชิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่นายทะเบียนประกาศกำหนด

การถอดถอนผู้ใกล้ชิด การสิ้นสภาพของผู้ใกล้ชิด และการเพิกถอนการเป็นผู้ใกล้ชิด ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

⁶ มาตรา 10 บัญญัติว่า ผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้ชิดต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

ก. คุณสมบัติ

(1) ผ่านการอบรมการใกล้ชิดข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง

(2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การใกล้ชิดข้อพิพาท

ข. ลักษณะต้องห้าม

ให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ช่วยเหลือ อำนาจความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาทางระงับข้อพิพาท โดยต้องดำเนินการด้วยความเป็นกลางและจัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ย⁷ และผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่⁸ หากมีเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความเกี่ยวพันกับคู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้ไกล่เกลี่ยนั้นมีสถานะเป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรส เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานหรือเป็นลูกพี่ลูกน้องหรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงาน หรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทน หรือเป็นเจ้าของนี้ หรือลูกหนี้หรือนายจ้างหรือ

(1) เคยรับโทษจากคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิด ที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(2) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(3) เคยถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ และยังไม่พ้นห้าปี นับถึงวันขึ้น คำขอรับหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

⁷ มาตรา 11 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดแนวทางและจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(2) ช่วยเหลือ อำนาจความสะดวก และเสนอแนะคู่กรณีในการหาแนวทางยุติข้อพิพาท

(3) ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความเป็นกลาง

(4) จัดทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในกรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยกระทำการตามหน้าที่โดยสุจริต ย่อมได้รับการคุ้มครองไม่ต้องรับผิด ทั้งทางแพ่งและทางอาญา

⁸ มาตรา 12 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจริยธรรม ดังต่อไปนี้

(1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิศระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

(2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม้อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ

(3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร

(4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

(5) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ

(6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

(7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

(8) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

ลูกจ้าง ของคู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดก็ตาม⁹ หากเกิดกรณีที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ใดกล่เกลี่ยทำหน้าที่ด้วยความไม่เป็นกลางหรือไม่เป็นอิสระ อาจถูกคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตั้งข้อรังเกียจที่มีสภาพร้ายแรงจากการปฏิบัติหน้าที่ได้¹⁰

การถอดถอนผู้ไกล่เกลี่ยนั้น สามารถทำได้โดยคู่กรณีฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ย ทำการช่อกชนหรือข่มขู่คู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท หรือละทิ้งไม่มาปฏิบัติหน้าที่เกินสองครั้ง โดยไม่มีเหตุอันควร หรือขาดจริยธรรม หรือถูกตั้งข้อรังเกียจ¹¹ และความเป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะสิ้นสุดลงเมื่อตาย ลาออก สิ้นสภาพการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือ ถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย หรือขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้าม¹² ซึ่งในระหว่างการดำเนินการ

⁹ มาตรา 13 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุอันควรสงสัยถึงความเป็นกลาง และความเป็นอิสระของตนในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทราบ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ คู่กรณีไม่ว่าฝ่ายใดในเรื่อง ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรส
- (2) เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียง ภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (3) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทน โดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทน
- (4) เป็นเจ้านี่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างหรือลูกจ้าง

¹⁰ มาตรา 14 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกคู่กรณีตั้งข้อรังเกียจที่มีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นกลางหรือไม่เป็นอิสระได้หากมีกรณีดังกล่าวผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอนตามมาตรา 15 (4) ได้

ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีหลายคน การตั้งข้อรังเกียจตามวรรคหนึ่งต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่กรณีทุกคนในฝ่ายนั้น

¹¹ มาตรา 15 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยอาจถูกถอดถอน โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายหรือหน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยเหตุ ดังต่อไปนี้

- (1) กระทำการฉ้อฉลหรือข่มขู่คู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
- (2) ไม่มาปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยเกินสองครั้ง โดยไม่มีเหตุอันควร
- (3) ขาดจริยธรรมตามมาตรา 12
- (4) ถูกตั้งข้อรังเกียจตามมาตรา 14

¹² มาตรา 17 บัญญัติว่า ความเป็นผู้ไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลง เมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) สิ้นสภาพการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (4) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะ

ต้องห้ามตามมาตรา 10

ไกล่เกลี่ยหากผู้ไกล่เกลี่ยถูกถอดถอนหรือ สิ้นสภาพความเป็นผู้ไกล่เกลี่ยคู่กรณีอาจตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนใหม่เพื่อ ไปปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทนได้¹³

2) หมวด 2 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นเรื่องของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งมีสาระสำคัญว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้สามารถกระทำได้เฉพาะในกรณีข้อพิพาทที่เกี่ยวกับที่ดินที่มีใช้ข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์ หมายถึง ข้อพิพาทที่มีใช้เป็นการโต้แย้งความเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และไม่ส่งผลต่อการเปลี่ยนชื่อเจ้าของในเอกสารกรรมสิทธิ์ เช่น สัญญาขายฝาก หรือสัญญาจำนอง หรือข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก โดยผู้ที่จะรับมรดกนั้นเรียกว่า “ทายาท” ซึ่งมีอยู่สองประเภท คือ ผู้รับพินัยกรรม หมายถึง บุคคลที่เจ้ามรดกทำพินัยกรรมระบุไว้ว่าจะยกทรัพย์สินใดให้ผู้รับพินัยกรรมจะเป็นญาติหรือบุคคลอื่นก็ได้ ซึ่งมีผลให้ผู้ที่ยอมรับมรดกมิได้ระบุชื่อไว้ในพินัยกรรมไม่มีสิทธิรับมรดกเท่ากับว่า ถูกตัดโดยปริยาย และทายาทโดยธรรม หมายถึงบุคคลที่เป็นญาติและมีสิทธิรับมรดก เมื่อเจ้ามรดกมิได้ทำพินัยกรรมไว้¹⁴ หรือข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา หรือข้อพิพาทอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล ซึ่งหมายถึงข้อพิพาทที่เกี่ยวกับสิทธิของบุคคลนับแต่เริ่มสภาพบุคคลเมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย ซึ่งเป็นสิทธิที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 ลักษณะ 2 หมวด 1 ส่วนที่ 1 คือบทบัญญัติว่าด้วยสภาพบุคคลตั้งแต่มาตรา 15 ถึงมาตรา 18¹⁵ สิทธิในครอบครัว หมายถึง ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลที่

¹³ มาตรา 19 บัญญัติว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยในหน่วยงานซึ่งดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ผู้ไกล่เกลี่ยได้รับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามระเบียบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 บัญญัติว่า ทายาทโดยธรรมมีหลักลำดับเท่านั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 บรรพ 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ผู้สืบสันดาน
- (2) บิดามารดา
- (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
- (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
- (5) ปู่ ย่า ตา ยาย
- (6) ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635

¹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 15 บัญญัติว่า สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย

มีอยู่ในทางครอบครัวเมื่อมีการจดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายแล้ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความสัมพันธ์ในทางครอบครัวหรือทรัพย์สิน การอุปการะเลี้ยงดูครอบครัว การหย่า การเรียกค่าทดแทนเมื่อศาลพิพากษาให้หย่า การเรียกค่าเลี้ยงชีพ บุตรบุญธรรม การรับรองบุตร หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ นั้น ไม่สามารถที่จะดำเนินการ โกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ได้¹⁶

ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวด 2 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ยังไม่ได้กำหนดถึง วิธีการในการยื่นคำร้องเพื่อแสดงความประสงค์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท¹⁷ การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ย¹⁸ ซึ่งหากภายหลังจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเสร็จแล้ว โดยมีการทำบันทึก

ทราบในกรณีมารดาจะสามารถมีสิทธิต่าง ๆ ได้ หากว่าภายหลังคลอดแล้วผู้รอดเป็นทารก

¹⁶ มาตรา 20 บัญญัติว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าเกี่ยวข้องกับสิทธิ แห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ไม่สามารถกระทำได้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์
- (2) ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก
- (3) ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (4) ข้อพิพาทอื่นนอกจาก (1) (2) และ (3) ที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือไม่เกิน จำนวนตามที่

กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

¹⁷ มาตรา 21 บัญญัติว่า ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ยื่นคำร้อง ต่อหน่วยงาน ซึ่งดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสอบถามความสมัครใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งที่จะเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่สมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้หน่วยงานซึ่งดำเนิน การไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทจำหน่ายคำร้องไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น และแจ้งให้คู่กรณีผู้ยื่นคำร้องไกล่เกลี่ย ข้อพิพาททราบ

ในกรณีที่คู่กรณีมากกว่าสองฝ่าย และคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท ให้สามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีที่สมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทได้

การยื่นคำร้องขอ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รายละเอียดของคำร้อง และระยะเวลาในการพิจารณา คำร้องขอไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่หน่วยงานซึ่งดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประกาศกำหนด

¹⁸ มาตรา 22 บัญญัติว่า ให้คู่กรณีตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยคนหนึ่งหรือหลายคนจากบัญชีผู้ไกล่เกลี่ยที่หน่วยงานซึ่ง ดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจัดทำไว้ หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่กรณีอาจขอให้ หน่วยงานซึ่งดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยจากบัญชีดังกล่าว ทั้งนี้ ตามระเบียบที่หน่วยงานซึ่ง ดำเนินการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกำหนด

ข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้วปรากฏเหตุอันควรสงสัยต่อความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย ผลของบันทึกข้อตกลงการระงับข้อพิพาทนั้นก็ไม่ได้เสียไป แต่ก็ไม่เป็นการตัดสิทธิคู่กรณีในการ พิสูจน์เพื่อให้ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงดังกล่าว¹⁹ และในการไกล่เกลี่ยจะต้องดำเนินการต่อ หน้าคู่กรณีทุกฝ่าย แต่จะมีข้อยกเว้นในบางประการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ย ซึ่งบาง สถานการณ์การไกล่เกลี่ยลับหลังคู่กรณีอีกฝ่ายอาจเป็นประโยชน์มากกว่า เนื่องจากจะนำไปสู่การ ระงับข้อพิพาทได้ดีกว่า แต่ผู้ไกล่เกลี่ยก็ต้องแจ้งถึงการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่กรณีอีก ฝ่ายที่ไม่ได้เข้าร่วมทราบด้วยเช่นกัน²⁰ และในระหว่างการไกล่เกลี่ยนั้นคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจทำ หนังสือแจ้งความประสงค์ถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยก็ได้²¹ หากคู่กรณีฝ่ายใดได้ฟ้องร้องดำเนินคดีต่อ คู่กรณีอีกฝ่าย ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นระหว่างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะใช้เป็นพยานหลักฐาน ไม่ได้ เว้นแต่เป็นการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท²² เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามวรรคหนึ่งจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่จะได้รับการแต่งตั้ง ให้หน่วยงาน ซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชี้แจงคู่กรณีเกี่ยวกับกระบวนการและผลทางกฎหมายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท รวมทั้งสิทธิในการยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

¹⁹ มาตรา 24 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 33 เมื่อมีการทบทวนบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท ตามมาตรา 30 แล้ว ถ้าปรากฏในภายหลังว่าผู้ไกล่เกลี่ยมิได้เปิดเผยข้อเท็จจริงที่อาจเป็นเหตุ อันควรสงสัยถึงความเป็นกลางหรือความ เป็นอิสระของผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 13 หรือการแต่งตั้ง ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ชอบด้วยกฎหมาย บันทึกข้อตกลงนั้นไม่ เสียไป แต่ไม่เป็นการตัดสิทธิคู่กรณีในการพิสูจน์ เพื่อให้ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงดังกล่าว

²⁰ มาตรา 26 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อหน้าคู่กรณีทุกฝ่าย เว้นแต่ เพื่อประโยชน์ ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบางสถานการณ์ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ลับหลังคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายใดก็ได้ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแจ้งถึงการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นให้คู่กรณี ฝ่ายที่มีได้เข้าร่วมทราบด้วย

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจอนุญาตให้ทนายความหรือที่ปรึกษาของคู่กรณีหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดเข้าร่วม การไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทด้วยก็ได้

²¹ มาตรา 27 บัญญัติว่า ในระหว่างการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีสิทธิถอนตัว จากการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทำเป็นหนังสือแจ้งต่อผู้ไกล่เกลี่ยได้

²² มาตรา 29 บัญญัติว่า ห้ามมิให้รับฟังข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังต่อไปนี้ เป็น พยานหลักฐานในการดำเนินคดีกระบวนการอนุญาโตตุลาการหรือกระบวนการพิจารณาอื่นใดเว้นแต่ เพื่อการบังคับ ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท

- (1) ความประสงค์หรือความสมัครใจของคู่กรณีในการขอเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- (2) ความเห็นหรือข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางหรือวิธีการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่กรณี
- (3) การยอมรับหรือข้อความที่กระทำโดยคู่กรณีในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- (4) ข้อเสนอใดๆ ที่เสนอโดยผู้ไกล่เกลี่ย
- (5) ข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นถึงความสมัครใจที่จะยอมรับข้อเสนอในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

มีผลเป็นประการใด ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องบันทึกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยให้คู่กรณีรวมทั้งตัวผู้ไกล่เกลี่ยเองลงลายมือชื่อเอาไว้²³ และกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะสิ้นสุดลงต่อเมื่อคู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันได้ หรือ คู่กรณีถอนตัวจากการไกล่เกลี่ย หรือผู้ไกล่เกลี่ยได้เห็นว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นจะไม่เป็นประโยชน์²⁴

การบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา 32²⁵ นั้น ได้กำหนดให้คู่กรณีสามารถเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ โดยศาลจะมีคำสั่งบังคับตาม

(6) เอกสารที่จัดทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะใช้หรือใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยเฉพาะ พยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงใดที่มีอยู่และนาสืบได้อยู่แล้วในกระบวนการพิจารณาของศาล

กระบวนการอนุญาโตตุลาการ หรือกระบวนการพิจารณาอื่นใด ย่อมไม่ต้องห้ามตามวรรคหนึ่งด้วยเหตุที่ คู่กรณี ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำไปใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

²³ มาตรา 30 บัญญัติว่า เมื่อคู่กรณีได้มีข้อตกลงเป็นประการใดแล้ว ให้ผู้ไกล่เกลี่ยบันทึกข้อตกลง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจัดให้มีการบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยให้ คู่กรณีและผู้ไกล่เกลี่ยลงลายมือชื่อไว้

บันทึกข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง อย่างน้อยต้องมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อและที่อยู่ของคู่กรณี
- (2) ข้อพิพาทตามกฎหมาย
- (3) ความสมัครใจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- (4)สาระสำคัญของข้อตกลงอันเป็นผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น การชดใช้เยียวยา ความเสียหาย เงื่อนไขที่คู่กรณีต้องปฏิบัติหรือคว่นปฏิบัติระยะเวลาดำเนินการหรือข้อตกลงไม่คิดใจ ที่จะรับการชดใช้เยียวยา ความเสียหาย

²⁴ มาตรา 31 บัญญัติว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสิ้นสุดลงในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันได้
- (2) คู่กรณีถอนตัวจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามมาตรา 27
- (3) ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่อไปจะไม่เป็นประโยชน์และให้ยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

²⁵ มาตรา 32 บัญญัติว่า เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระงับ ข้อพิพาทแล้ว แต่คู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้น ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้อง อาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้

การร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องกระทำภายในสามปีนับแต่วัน ที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับ ข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ได้ร้องขอภายในกำหนดดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป

การร้องขอตามวรรคหนึ่งให้ยื่นต่อศาลยุติธรรมที่มีการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทในเขตศาลนั้น หรือ ศาลยุติธรรมที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณา พิพากษาข้อพิพาทซึ่งได้มีการไกล่เกลี่ยนั้น และให้เสียค่าขึ้นศาลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในอัตราเดียวกับ คำร้องขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการในประเทศ

ข้อตกลงระดับข้อพิพาทนั้น เว้นแต่กรณีข้อตกลงระดับข้อพิพาทนั้นถูกพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าเกิดจากความไม่เป็นธรรม²⁶

3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ได้ถูกกำหนดไว้เป็นหมวดที่ 3 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยคดีอาญาที่จะสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ได้จะต้องเป็นคดีที่มีความผิดอันยอมความกันได้ หรือ ความผิดลหุโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวม²⁷ และตามพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถกระทำได้หากคดียังอยู่ในระหว่างการสอบสวนหรือพิจารณาดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล²⁸ และเมื่อคู่กรณีทำข้อตกลงระดับข้อพิพาททางอาญา คู่กรณีฝ่ายใดฝ่าย

²⁶ มาตรา 33 บัญญัติว่า ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาล หรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า

- (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บงการในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระดับข้อพิพาท
- (2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระดับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามชัดเจน โดยกฎหมายเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (3) ข้อตกลงระดับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชิญ หรือกระทำการโดยมิชอบ ด้วยประการใด ๆ
- (4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลง อย่างมีนัยสำคัญ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลตามวรรคหนึ่ง เว้นแต่
 - (1) ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท
 - (2) ศาลมีคำสั่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท
 - (3) ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระดับข้อพิพาท โดยฝ่าฝืนวรรคหนึ่ง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

²⁷ มาตรา 35 บัญญัติว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ความผิดอันยอมความได้
- (2) ความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่น ที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามวรรคหนึ่งเมื่อคู่กรณีทำข้อตกลงระดับข้อพิพาททางอาญากันแล้ว ให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระดับเฉพาะคู่กรณีซึ่งทำข้อตกลงดังกล่าว

²⁸ มาตรา 36 บัญญัติว่า ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หากคดีอยู่ในระหว่างการสอบสวน หรือพิจารณาดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนแจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล แล้วแต่กรณี ทราบ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดี การพิจารณาดีหรือ การพิพากษาคดีแล้วแต่กรณี ไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็ได้

หนึ่งมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระดับของพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว²⁹

ในพระราชบัญญัตินี้ ยังได้กำหนดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาชั้นสอบสวน รวมทั้งวิธีการแนวทางการระงับการและผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนไว้ด้วย โดยได้กำหนดไว้ว่าหากคู่กรณีที่พิพาทประสงค์จะไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนแล้ว และพนักงานสอบสวน ผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยได้อนุญาตให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาแล้วให้หยุดนับอายุความในการดำเนินคดีอาญานั้นไว้ด้วย³⁰ และในการไกล่

เมื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาสิ้นสุดลงแล้ว ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพแจ้งผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลทราบ ในกรณีที่คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันได้ ให้ส่งสำเนาบันทกข้อตกลง ดังกล่าวไปด้วย

ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่เป็นผล ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลสอบสวน สันคดี หรือพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป

²⁹ มาตรา 37 บัญญัติว่า หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ให้สิทธินำคดีอาญา มาฟ้องระงับเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพื่อขอให้มีการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตามมาตรา 32 ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่งซึ่งมีข้อตกลงระงับข้อพิพาทให้คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้รับประโยชน์ แห่งเงื่อนไขในการปฏิบัติตามข้อตกลง ให้นำความในมาตรา 6 มาใช้บังคับในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายนั้น ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง

³⁰ มาตรา 40 บัญญัติว่า เมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งมีคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 44 แล้วให้หยุดนับอายุความในการดำเนินคดีอาญาและเมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ ออกคำสั่งมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไปตามมาตรา 61 ให้นับอายุความในการดำเนินคดีต่อจากเวลานั้น

พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ให้เป็นไปตามระเบียบ ที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือปลัดกระทรวงยุติธรรม หรือข้อบังคับที่อัยการสูงสุดกำหนด แล้วแต่กรณี

เพื่อประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาหากผู้ต้องหาได้มีพฤติการณ์หลบหนี มิให้ นำบทบัญญัติในเรื่องการฟ้องและการผิดฟ้องตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณา ความอาญาในศาลแขวง รวมทั้งการควบคุมและการขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาใช้บังคับ ทั้งนี้ จนกว่าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งจะมีคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป และให้นับ ระยะเวลาการฟ้อง การผิดฟ้อง การควบคุม และการขังตั้งแต่เวลานั้นเป็นต้นไป

กรณีตามวรรคสาม ถ้าผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราวในชั้นการสอบสวน มิให้นำบทบัญญัติ ในเรื่องระยะเวลาตามมาตรา 113 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับ

เกล้าขอพิพาทในชั้นการสอบสวนนั้น มาตรา 41³¹ ได้กำหนดให้มีความสอดคล้องกับมาตรา 35³² แห่งพระราชบัญญัตินี้ โดยจะมีความแตกต่างกันตรงที่ (3) ของมาตรา 41 ได้กำหนด ความผิดที่จะสามารถไต่เถียงในชั้นการสอบสวนได้ต้องเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปี ตามบัญชีแนบท้ายพระราชบัญญัตินี้ ซึ่งตามบัญชีแนบท้ายได้กำหนดความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาที่สามารถไต่เถียงในชั้นการสอบสวนได้ไว้ ดังนี้ (1) ความผิดฐานเข้าร่วมในการชุมนุมต่อสู้ และมีผู้ถึงแก่ความตายจากการชุมนุมต่อสู้ (2) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย (3) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยมีเหตุกรรจ์ (4) ความผิดฐานเข้าร่วมการชุมนุมต่อสู้และมีผู้ได้รับอันตรายสาหัสจากการชุมนุมต่อสู้ (5) ความผิดฐานประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายสาหัส (6) ความผิดฐานลักทรัพย์ โดยความผิดตามมาตรา 41 (3) ดังกล่าวข้างต้น จะต้องเป็นกรณีที่ต้องหาไม่เคยได้รับการไต่เถียงขอพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่เป็นคดีความที่ได้กระทำผิดโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษซึ่งผลระยะเวลาเกินสามปีนับตั้งแต่มีกำสั่งยุติคดี และ ผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือผลโทษมาแล้วเกินกว่าห้าปี เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำในขณะที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี³³

³¹ มาตรา 41 บัญญัติว่า การไต่เถียงขอพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวนให้กระทำได้ในคดีความผิด ดังต่อไปนี้

(1) คดีความผิดอันยอมความได้

(2) คดีความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่น ที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(3) ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสามปีตามบัญชีท้ายพระราชบัญญัตินี้

³² มาตรา 35 บัญญัติว่า การไต่เถียงขอพิพาททางอาญาให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

(1) ความผิดอันยอมความได้

(2) ความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญา และความผิดลหุโทษอื่น ที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

การไต่เถียงขอพิพาทตามวรรคหนึ่งเมื่อผู้กระทำความผิดตกลงระงับข้อพิพาททางอาญากันแล้ว ให้ถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับเฉพาะผู้กระทำความผิดซึ่งทำข้อตกลงดังกล่าว

³³ มาตรา 42 บัญญัติว่า คดีความผิดตามมาตรา 41 (3) ต้องเป็นกรณีที่

(1) ผู้ต้องหาไม่เคยได้รับการไต่เถียงขอพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งพ้นระยะเวลาเกินสามปีนับแต่มีกำสั่งยุติคดี และ

(2) ผู้ต้องหาไม่อยู่ระหว่างต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกหรือพ้นโทษมาแล้วเกินกว่าห้าปี เว้นแต่ เป็นคดีความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท คดีความผิดลหุโทษ หรือคดีความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำในขณะที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

ในการไต่ถามข้อพิพาทในชั้นการสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้ในมาตรา 44 ได้กำหนดให้ คู่กรณีทั้งสองฝ่ายและความประสงค์ที่จะเข้าร่วมไต่ถามข้อพิพาททางอาญา โดยความสมัครใจซึ่ง คดีนั้นจะต้องไม่ได้หยุดระหว่างการพิจารณาคดีของศาล โดยให้คู่กันเลยยื่นคำร้องขอไต่ถามข้อ พิพาททางอาญาต่อพนักงานสอบสวน โดยหากพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งเห็นว่า พฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงแต่ไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมจึงให้ พนักงานสอบสวนมีคำสั่งให้ไต่ถามข้อพิพาททางอาญาได้³⁴ โดยบุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียน เป็นผู้ไต่ถามชั้นการสอบสวน จะต้องยื่นคำขอต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวง มหาดไทย ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงยุติธรรม หรืออัยการสูงสุด ในฐานะนายทะเบียน โดยให้นำความในมาตรา 9³⁵ แห่งพระราชบัญญัตินี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม³⁶ การยุติการไต่ถามข้อ พิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนอาจยุติลงได้เมื่อคู่กรณีคนหนึ่งคนใดขอลอนตัวเพื่อยุติการไต่

³⁴ มาตรา 44 บัญญัติว่า เมื่อคู่กรณีทั้งสองฝ่ายสมัครใจและประสงค์จะเข้าร่วมการไต่ถามข้อพิพาท ทางอาญา และคดีนั้นมิได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ให้คู่กรณียื่นคำร้องขอไต่ถามข้อพิพาท ทางอาญาต่อ พนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนมีความเห็นเสนอ หากพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจ ออกคำสั่งเห็นว่า พฤติการณ์ของการกระทำความผิดไม่ร้ายแรงและไม่ส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ให้พิจารณา มีคำสั่ง ให้ไต่ถามข้อพิพาททางอาญา

การยื่นคำร้องขอไต่ถามข้อพิพาททางอาญา การพิจารณาและระยะเวลาการส่งคำร้อง และ กระบวนการไต่ถามข้อพิพาททางอาญาตามความในหมวดนี้ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ตาม ระเบียบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือปลัดกระทรวง ยุติธรรม หรืออัยการสูงสุด กำหนด แล้วแต่กรณี

³⁵ มาตรา 9 บัญญัติว่า บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไต่ถามให้ยื่นคำขอต่อนายทะเบียน

ให้นายทะเบียนมีอำนาจสรรหาบุคคลซึ่งมีความเหมาะสมที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไต่ถามได้ด้วย แต่ต้อง ได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น

การยื่นคำขอขึ้นทะเบียน การออกหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียน การต่ออายุหนังสือรับรอง การขึ้น ทะเบียน การออกใบแทนหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียน การแจ้งรายการในการยื่นคำขอขึ้นทะเบียน และแบบ บัตรประจำตัวผู้ไต่ถาม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่นายทะเบียนประกาศกำหนด

การถอดถอนผู้ไต่ถาม การสิ้นสภาพของผู้ไต่ถาม และการเพิกถอนการเป็นผู้ไต่ถาม ให้เป็นไป ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

³⁶ มาตรา 48 บัญญัติว่า บุคคลที่ประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไต่ถามตามความในหมวดนี้ ให้ยื่นคำขอ ต่อผู้ ชำษาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรม หรืออัยการ สูงสุด แล้วแต่กรณี ในฐานะนายทะเบียน และให้นำความในมาตรา 9 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม

ผู้ไต่ถามตามวรรคหนึ่งต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10

เกลี้ยข้อพิพาทในเวลาใดก็ได้³⁷ หรือการยุติอาจเกิดขึ้นจากผู้ไกล่เกลี่ยก็ได้เมื่อผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่ามิใช่ข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยไม่แจ้งหรือโดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือมีพฤติการณ์ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าความตกลงนั้นไม่ได้เป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่อาจบรรลุผลได้โดยแน่แท้ หรือเห็นได้ชัดว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อไปจะเป็นการขัดต่อประโยชน์ของคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์ หรือคู่กรณีไม่สามารถเจรจาตกลงเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือไม่อำนวยความสะดวกความเสียหายที่เกิดขึ้นได้³⁸

4) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัตินี้ถูกกำหนดไว้ในหมวดที่ 5 ซึ่งได้กำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันไปศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน³⁹ โดยเรื่องที่ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อ

³⁷ มาตรา 58 บัญญัติว่า คู่กรณีคนใดคนหนึ่งอาจขอลอนตัวเพื่อยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในเวลาใดก็ได้
ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีหลายคน การขอลอนตัวเพื่อยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา ของคนใดคนหนึ่งหรือหลายคน ย่อมไม่กระทบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาของคู่กรณีที่เหลืออยู่ ทั้งสองฝ่าย

³⁸ มาตรา 59 บัญญัติว่า ผู้ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา เมื่อปรากฏข้อเท็จจริง อย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาโดยไม่แจ้ง หรือโดยไม่มีเหตุอันสมควร หรือมีพฤติการณ์ที่ไม่ให้ความร่วมมือในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา
- (2) มีเหตุอันควรสงสัยว่าความตกลงนั้นมิได้เป็นไปด้วยความสมัครใจ
- (3) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาไม่อาจบรรลุผลได้โดยแน่แท้
- (4) เห็นได้ชัดว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาต่อไปจะเป็นการขัดต่อผลประโยชน์ของคู่กรณีที่เป็นผู้เยาว์
- (5) คู่กรณีไม่สามารถเจรจาเพื่อตกลงแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือไม่อาจอำนวยความสะดวกความเสียหาย ที่เกิดขึ้นได้

³⁹ มาตรา 68 บัญญัติว่า ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชน

ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 10

ให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

พิพาทภาคประชาชนสามารถกระทำได้นี้ ดังนี้ ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 500,000 บาท หรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา หรือข้อพิพาททางแพ่งอื่นตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา หรือข้อพิพาททางอาญาตามความในมาตรา 35 แห่งพระราชบัญญัติ⁴⁰

จากขอบเขตเนื้อหาข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ผู้เขียนได้กล่าวถึงสาระสำคัญไว้ข้างต้นจะเห็นได้ว่าเนื้อหาของพระราชบัญญัตินี้ ถูกแบ่งออกเป็น 5 หมวด กล่าวคือ หมวดผู้ไกล่เกลี่ย หมวดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง หมวดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา หมวดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นการสอบสวน และหมวดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพรรคประชาชน โดยทั้งหมดยังไม่มียุทธศาสตร์ในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งไว้เป็นการเฉพาะ และไม่มีการกำหนดในส่วนของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคเอกชน มีความยืดหยุ่นมากกว่าการไกล่เกลี่ยจากหน่วยงานภาครัฐ

3.2 กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เพื่อให้ได้ความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศญี่ปุ่น ผู้เขียนได้ทำการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของระบบกฎหมายญี่ปุ่นดังได้กล่าวไว้ในบทที่สอง โดยในบทนี้ผู้เขียนได้ทำการศึกษารายละเอียดประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องกับระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายญี่ปุ่น ดังนี้

ประเทศญี่ปุ่นนั้นได้รับอิทธิพลในการร่างกฎหมายมาจากประเทศจีน และได้มีการพัฒนาเพื่อปรับใช้เป็นกฎหมายของตนเอง โดยมีกฎหมายสูงสุดคือรัฐธรรมนูญ และศาลในประเทศญี่ปุ่นแบ่งออกได้เป็นสามชั้นคือ ศาลฎีกาหรือศาลสูงสุด ศาลอุทธรณ์หรือศาลสูง และศาลชั้นต้น ซึ่งแบ่งอำนาจพิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ที่มากกว่า 1,400,000 เยน หรือคดีอาญาโทษจำคุกไม่เกิน 15 วัน

ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

⁴⁰ มาตรา 69 บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา 20 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดใน พระราชกฤษฎีกา
- (2) ข้อพิพาททางแพ่งอื่นนอกจาก (1) ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- (3) ข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 35

ในกรณีที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนในเรื่องใดได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ และออกหนังสือรับรองให้แล้ว ให้ข้อตกลง ระเบียบข้อพิพาทนั้นบังคับกันได้หรือให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ ไปตามพระราชบัญญัตินี้

เป็นอำนาจในการพิจารณาของศาลจังหวัด และศาลครอบครัวมีอำนาจเท่ากับศาลจังหวัดแต่จะพิจารณาเฉพาะคดีเยาวชนเท่านั้น โดยที่ประชาชนชาวญี่ปุ่นนั้นยึดถือหลักความสงบสุขหลักเคียงซึ่งปัญหาความขัดแย้ง ในสมัยราชวงศ์ Tokugawa Shogunate เป็นผู้ปกครองญี่ปุ่นจนถึงปี ค.ศ. 1868 (พ.ศ. 2411) มีแนวคิดที่ว่าผู้ที่เป็นผู้ตัดสินคดีที่ดีไม่ควรเป็นผู้ตัดสิน แต่ควรเป็นผู้ชักชวนแนะนำให้คู่กรณีตกลงกันอย่างเป็นมิตร ภายหลังจากในปี ค.ศ. 1876 (พ.ศ. 2419) ระบบกระบวนการยุติธรรมได้เริ่มพัฒนาระบบกระบวนการไกล่เกลี่ยหรือในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า Kankai⁴¹ โดยผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีนั้นๆ จะต้องใช้ความพยายามในการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณียุติข้อขัดแย้งแล้วตกลงกันได้ ซึ่งการไกล่เกลี่ยดังกล่าวเป็นทางเลือกอื่นนอกจากการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อกัน ซึ่งหากคู่กรณีได้ใช้กระบวนการทางเลือกในการไกล่เกลี่ยแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ก็ยังสามารถนำคดีดังกล่าวที่พิพาทมาฟ้องร้องต่อศาลได้ภายใน 30 วันโดยไม่เป็นการตัดสิทธิทางกฎหมายแต่อย่างใด โดยในปี ค.ศ. 1922 ประเทศญี่ปุ่นได้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือที่เรียกว่า “Chotei Conciliation” มาใช้อย่างจริงจังโดยเริ่มจากคดีฟ้องหย่า คดีที่มีการแบ่งทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส คดีสิทธิการปกครองผู้เยาว์ และเรียกร้อยค่าอุปการะเลี้ยงดู ในคดีครอบครัวที่มีการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยนี้จะเรียกว่า “Kaji Chotei” และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งจะเรียกว่า “Minji Chotei” โดยปัจจุบันคดีที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลธรรมดา ไม่ใช่ผู้พิพากษาเช่นในอดีต ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศญี่ปุ่นนั้นมาจากการที่ชาวญี่ปุ่นไม่นิยมรูปแบบการแก้ไขปัญหของศาล อันสะท้อนถึงคุณค่าและชาตินิยมของชาวญี่ปุ่นที่เรียกว่า “วิญญาณแห่งความปรองดอง” นั่นเอง⁴²

กระบวนการระงับข้อพิพาทในประเทศญี่ปุ่นนั้นสามารถกระทำได้โดย วิธีการฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งเป็นการดำเนินการพิจารณาโดยศาลและมีวิธีการการดำเนินการที่แน่นอนไม่ยืดหยุ่น และการระงับข้อพิพาทในรูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาทที่แตกต่างจากการฟ้องร้องดำเนินคดี ซึ่งคือการที่ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยและมีบุคคลภายนอกภาคเอกชนเป็นผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยถูกแต่งตั้งจากคณะกรรมการของศาลญี่ปุ่น เพื่อช่วยให้คู่กรณีที่พิพาทสามารถแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นร่วมกันได้อย่างเป็นธรรม

⁴¹ ปัทมา เผ่าสังทอง. (2544). *การแก้ปัญหาความขัดแย้งในคดีครอบครัว : ศึกษากระบวนการไกล่เกลี่ยกรณีหย่า*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 63-64.

⁴² จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (2538). ความรับผิดชอบละเมิดตามกฎหมายซีวิลลอว์เปรียบเทียบกับคอมมอนลอว์ มาตรา 823 BGB. *วารสารนิติศาสตร์*, 28, หน้า 87 – 90.

ระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลญี่ปุ่นนั้นจะเป็นได้เป็นหลายรูปแบบ⁴³ ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น คือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง (Minji Chotei) หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีครอบครัว (Kaji Chotei) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการที่จะระงับความขัดแย้ง ข้อพิพาทที่เกิดขึ้น และคู่กรณีทุกฝ่ายตกลงกันเพื่อเข้ารับการไกล่เกลี่ย โดยมีบุคคลภายนอกเข้าช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยเพื่อให้ได้ข้อยุติที่เป็นไปตามความเหมาะสมของทุกฝ่ายภายใต้ศีลธรรมอันดี อนึ่ง ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของญี่ปุ่นนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) การไกล่เกลี่ยโดยศาล (Judicial Compromise) เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาล ซึ่งเป็นการนำข้อพิพาทเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระบบศาล โดยผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยให้แก่คู่กรณี ซึ่งเป็นเรื่องปกติของศาลญี่ปุ่นภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งของญี่ปุ่น มาตรา 89 ที่บัญญัติว่า “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลมีอำนาจให้มีการประนีประนอมยอมความหรือส่งประเด็นพิพาทเพื่อขอให้มีการประนีประนอมยอมความได้”⁴⁴ โดยผู้พิพากษาซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาการไกล่เกลี่ยนั้นมีอำนาจทำได้

2) การไกล่เกลี่ยโดยบุคคลที่สาม กล่าวคือการไกล่เกลี่ยที่มีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ซึ่งคอยไกล่เกลี่ยสองคน โดยเป็นบุคคลภายนอกซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรสาธารณะเข้ามาเป็นผู้ช่วยของผู้พิพากษาที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย เพื่อหาแนวทางในการระงับข้อพิพาทร่วมกัน โดยการไกล่เกลี่ยประเภทนี้เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน โดยคณะกรรมการแรงงาน และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกรณีเกี่ยวกับครอบครัว หรือเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเนื่องกับประเด็นข้อพิพาทภาคเอกชน⁴⁵

3) การไกล่เกลี่ยที่มีบุคคลอื่นนอกจากผู้พิพากษาหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ย หรือตัวแทนจากองค์กรฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการ เป็นการนำเอาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยเป็นคณะกรรมการไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย

⁴³ วิชา มหาคุณ. (2541). ความรู้ทั่วไปในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมยอมความคดีครอบครัว. *วารสารอุตสาหกรรม*, 6 (41). หน้า 109.

⁴⁴ ขวลิต ทวีวัฒนานนท์. (2549). *การระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยในธุรกิจประกันภัย*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 41-42.

⁴⁵ สุรชัย ศรีจันทร์. (2560). *มาตรการทางกฎหมายในการระงับข้อพิพาทคดีละเมิด จากการเข้ารับบริการทางการแพทย์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 84.

ประธาน 1 คน และผู้ซึ่งทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอีก 2 คน หรือมากกว่านั้น โดยคณะกรรมการดังกล่าวจะพยายามหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทร่วมกันกับผู้พิพากษา⁴⁶

3.2.1 Law for Conciliation Civil Affairs 1951 (พ.ศ. 2494)

ในประเทศญี่ปุ่นนั้น มีกฎหมายที่บัญญัติหลักการในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งไว้เป็นกฎหมายเฉพาะ คือ Law for Conciliation Civil Affairs 1951 (พ.ศ. 2494) ซึ่งเป็นกฎหมายที่แยกออกจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีแพ่งทั่วไป⁴⁷ โดยคู่ความอาจขอให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นการพิจารณาของศาลได้ และศาลต้องทำการพิจารณาว่าข้อพิพาทที่คู่ความร้องขอการไกล่เกลี่ยนั้นอยู่ในขอบเขตอำนาจของศาลหรือไม่ ซึ่งอาจมีคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือศาลอาจทำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศาล หากมีบุคคลภายนอกที่มีส่วนได้เสียในผลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอยู่ร่วมในคดี บุคคลภายนอกที่มีส่วนได้เสียนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือจากศาลก่อน ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 11-12 และมาตรา 15 และหากคู่กรณีพิพาทไม่อาจตกลงกันได้ คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจยุติกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ หรือหากศาลเห็นว่า การไกล่เกลี่ยไม่มีความจำเป็นหรือไม่เหมาะสมอาจใช้อำนาจสั่งระงับข้อพิพาทโดยใช้วิธีการพิจารณาของศาลเองได้ ซึ่งคู่ความจะต้องยื่นคำคัดค้านคำสั่งศาลภายใน 2 สัปดาห์ นับแต่วันที่มิหนังสือบอกกล่าวโดยเมื่อมีคำคัดค้านคดีจะถูกดำเนินการต่อตามขั้นตอนกระบวนการพิจารณาของศาลต่อไป อีกทั้งยังมีการกำหนดโทษทางอาญาและค่าปรับเพื่อเป็นการลงโทษผู้ไกล่เกลี่ยที่เปิดเผยความลับของคู่กรณีพิพาท ซึ่งโทษดังกล่าวเป็นโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 200,000 เยน อีกด้วย⁴⁸

การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่นนั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในการฟ้องคดี (Compromise in Course of Litigation) เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล ซึ่งการไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นหลังจากที่มีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาลแล้ว และผู้พิพากษามีหน้าที่ในการพิจารณาตามข้อตกลงที่เป็นผลจากการเจรจาไกล่เกลี่ย ผลของการไกล่เกลี่ยจะมีผลสำคัญใช้ได้ทันทีไม่ต้องกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพิ่มเติม⁴⁹ หากมีคู่กรณีฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามสัญญาหรือข้อตกลงแห่งการไกล่เกลี่ยนั้น คู่ความอีกฝ่ายสามารถนำ

⁴⁶ สุรชัย ศรีจันทร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 45. หน้า 84.

⁴⁷ วิชามหาคุณ. อ่างแล้ว เชิงอรรถที่ 43. หน้า 31.

⁴⁸ สุรชัย ศรีจันทร์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 45. หน้า 85.

⁴⁹ สมชาติ โลกสันติสุข. (2547). *การบริหารคดี : ข้อพิพาทเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยในศาล*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 51-55.

สัญญาหรือข้อตกลงที่ได้กระทำต่อกันไว้ไปขอบังคับคดีได้โดยทันที และไม่ต้องนำข้อพิพาทนั้นมาฟ้องร้องกันใหม่⁵⁰

2) การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องคดี (Compromise Prior to Filing Suit) เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายนอกศาลโดยทำการไกล่เกลี่ยกันก่อนที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีต่อศาล ผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นจะเป็นบุคคลภายนอก ซึ่งอาจเป็นบุคคลทั่วไปหรือตัวแทนของฝ่ายปกครอง โดยที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะมีหน้าที่ประสานงาน ให้ข้อคิด แต่จะไม่สามารถเสนอความเห็นของตนเองเพื่อเป็นการตัดสินใจข้อพิพาทนั้นๆ ให้แก่คู่กรณีได้⁵¹

3.2.2 The Product Liability Law 1995 (พ.ศ. 2538)

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลของประเทศญี่ปุ่นนั้น จะเป็นในรูปแบบขององค์กรต่างๆ ที่ทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น ศูนย์การให้คำปรึกษาเรื่องความรับผิดชอบของผลิตภัณฑ์ (Consumer Product PL Center) ที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติความรับผิดชอบเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ค.ศ. 1994 (พ.ศ. 2537) (The Product Liability Law) และมีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1995 (พ.ศ. 2538) โดยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้เห็นชอบนโยบายที่จะให้ภาคเอกชนจัดตั้งองค์กรเพื่อดำเนินการช่วยเหลือผู้บริโภคแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความรับผิดในผลิตภัณฑ์ เป็นการดำเนินการแก้ไขปัญหาในระบบตุลาการด้วยการใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution : ADR) เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว ค่าใช้จ่ายต่ำ และมีความยุติธรรม นอกจากนี้ยังมีสถาบันแก้ไขปัญหาในระบบตุลาการเช่น สภานายความได้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยของสภานายความทั้งหมด 17 แห่งทั่วประเทศญี่ปุ่น และมีองค์กรระงับข้อพิพาททางสิ่งแวดล้อม (The Commission For Settlement Of Environment Disputes) เป็นต้น⁵²

⁵⁰ สุรัชย์ ศรีจันทร์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 45. หน้า 85.

⁵¹ ชาลิต ทวีวัฒนานนท์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 44. หน้า 44.

⁵² สุรัชย์ ศรีจันทร์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 45. หน้า 88.